

Гандзюк В. О. Динаміка образу ворога в українському телемарафоні «Єдині новини»: від сатири до документування злочинів. *Актуальні проблеми медіапростору*: зб. матеріалів VIII Міжнар. наук.-практ. конф. / упоряд. Ю. Бондар, А. Волобуєва, Б. Носова. Київ–Вітербо, 2026. С. 380-382.

**ДИНАМІКА ОБРАЗУ ВОРОГА
В УКРАЇНСЬКОМУ ТЕЛЕМАРАФОНІ «ЄДИНІ НОВИНИ»:
ВІД САТИРИ ДО ДОКУМЕНТУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ**

*Гандзюк Віталій Олександрович,
кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри журналістики,
реклами та зв'язків з громадськістю, декан факультету філології й
журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного
педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
(м. Вінниця, Україна) v.o.handziuk@gmail.com*

Анотація.

У статті досліджено трансформацію образу ворога в українському телемарафоні «Єдині новини» від початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Простежено еволюцію медійних практик репрезентації агресора: від використання сатири, іронії та мемів як засобів психологічного спротиву й консолідації суспільства до переважання документування воєнних злочинів, свідчень очевидців, доказової бази та фактологічного висвітлення подій. Проаналізовано вплив зміни комунікаційних стратегій на формування суспільного сприйняття війни, колективної пам'яті та міжнародного інформаційного дискурсу. Зроблено висновок, що український телемарафон поступово змінив акценти від емоційно-символічної репрезентації ворога до системного документування злочинів держави-агресора, що відповідає сучасним стандартам журналістики, потребам інформаційної безпеки та збереження доказів для міжнародного правосуддя.

Ключові слова: образ ворога, телемарафон «Єдині новини», воєнна журналістика, документування воєнних злочинів, інформаційна війна, медіадискурс, сатиричний контент, репрезентація агресора, медіанаратив, журналістські стандарти.

Зміна модальності у висвітленні образу ворога в межах загальнонаціонального телемарафону «Єдині новини» протягом лютого – квітня 2022 року відбувалася в контексті формування стратегії інформаційно-психологічного захисту населення. На початковому етапі повномасштабного вторгнення домінуючим методом репрезентації

противника стала його цілеспрямована десакралізація через механізми карнавалізації та сатиричного применшення. Такий підхід базувався на концепції подолання колективної травми шляхом висміювання джерела загрози, що в медіапсихології розглядається як інструмент зниження рівня тривожності та деструкції міфу про непереможність агресора.

Центральним елементом медійного конструкту став образ «недолугого окупанта», який систематично тиражувався через демонстрацію зовнішньої неохайності, відсутності належного логістичного забезпечення та інтелектуальної обмеженості російських військовослужбовців. Яскравим прикладом такої стратегії в ефірах марафону стала меметизація полоненого Андрія Рязанцева, чий візуальний образ («Чмоня») став антонімом до мілітарної могутності, а також постійна акцентуація на фактах мародерства. Фокусування уваги на крадіжках побутової техніки та предметів першого вжитку маркувало ворога не як регулярну армію, а як деградовану групу «варварів», що позбавляло його образу ореолу воєнної честі та професіоналізму.

Паралельно з цим телемарафон активно експлуатував феномен іронічного сторітелінгу, де реальні воєнні операції трансформувалися в елементи народного епосу. Феномен Чорнобаївки, що подавався в ефірах як циклічний комедійний сюжет про стратегічну безпорадність російського командування, сприяв формуванню почуття інтелектуальної переваги українського суспільства. Використання кадрів із цивільними особами, які за допомогою сільськогосподарської техніки евакуювали ворожу бронетехніку («тракторні війська»), закріплювало в масовій свідомості ідею тотальної дезорієнтації ворога та його безсилля перед низовою самоорганізацією українців.

Лексичний пласт марафону в цей період характеризувався активним впровадженням дегуманізуючих неонімів, таких як «орки» та «рашисти», що було зафіксовано в моніторингових звітах громадської організації «Детектор медіа» та аналітиці Інституту масової інформації (ІМІ). Ця термінологічна

зміна дозволяла маркувати противника як ірраціональну, чужорідну силу, чие знищення подавалося не лише як військова необхідність, а як акт «очищення». Відтак, на початковому етапі телемарафон «Єдині новини» виступав не лише ретранслятором новин, а й специфічним терапевтичним інструментом, що через сатиру та знецінення ворога перетворював первинний шок на керовану зневагу, створюючи психологічний фундамент для подальшої тривалої мобілізації.

Другий етап еволюції образу ворога в ефірі телемарафону «Єдині новини» (квітень – осінь 2022 року) визначається кардинальною зміною емоційної парадигми: від захисного сарказму до глибокої трагедії та документування екзистенційної загрози. Деокупація територій Київщини, Чернігівщини та Сумщини на початку квітня 2022 року стала точкою неповернення, після якої іронічна «карнавалізація» окупанта поступилася місцем трансляції шокуючих свідчень про масові воєнні злочини. У цей період медіаобраз ворога в українському інформаційному просторі остаточно втрачає будь-які риси «комічного невдахи» і кристалізується як образ безжального ката, позбавленого моральних та правових обмежень.

Центральним медійним сюжетом стали кадри з Бучі, Бородянки та Ірпеня, які в ефірі марафону подавалися без цензурних пом'якшень, що було свідомим кроком для фіксації реальності геноцидних практик. Російський військовий перестав бути об'єктом глузувань через крадіжку побутової техніки; натомість акцент змістився на системність катувань, страт цивільного населення та сексуального насильства. Згідно з моніторингами «Детектора медіа», саме в цей період у риторичі ведучих марафону відбулася радикалізація: термін «рашизм» перейшов із категорії публіцистичного неологізму в статус офіційного визначення ідеології ворога, що межує з нацизмом.

Важливим аспектом цього етапу стала візуалізація трагедії Маріуполя та «Азовсталі», що транслювалася в марафоні як приклад облоги та знищення цивільного міста в прямому ефірі. Ворог почав маркуватися як

«держава-терорист», а його дії як свідомо стратегія знищення української ідентичності. Медійна репрезентація окупанта змістилася з аналізу його технічної відсталості на аналіз його технологічної жорстокості (використання заборонених фосфорних боєприпасів, ракетні удари по вокзалу в Краматорську чи ТЦ в Кременчуці). Кожна така подія в ефірі «Єдиних новин» супроводжувалася не лише оперативними кадрами з місця подій, а й залученням юридичних експертів, що готували глядача до сприйняття ворога як суб'єкта майбутніх міжнародних трибуналів.

На відміну від першого етапу, де ворог сприймався як хаотична маса «чмонь», на другому етапі марафон почав демонструвати обличчя конкретних командирів та підрозділів, відповідальних за злочини. Використання даних Головного управління розвідки (ГУР) та розслідувань таких груп, як «Bellingcat» або «Slidstvo.info», в ефірах марафону дозволило персоніфікувати зло. Таким чином, образ ворога набув рис холодної, системної загрози, що вимагає не просто емоційної реакції, а глобальної правової та воєнної відсічі. Цей період завершив дегуманізацію агресора, перетворивши його на абсолютне зло, з яким неможливий компроміс, що стало ключовим фактором консолідації українського суспільства навколо ідеї боротьби до повного звільнення територій.

Третій етап еволюції образу ворога в ефірі телемарафону «Єдині новини» (кінець 2022 року – 2024 рік) характеризується переходом до раціоналізації та інституціалізації злочину. На зміну первинному шоку та емоційному запереченню прийшла системна робота з формування доказової бази. Ворог у цей період репрезентується не просто як агресор, а як «держава-корпорація терористичного типу», чиї дії є частиною спланованої та довготривалої геноцидної політики. Основний акцент змістився з фіксації наслідків (кількості загиблих) на розкриття механізмів скоєння злочинів та ідентифікацію відповідальних осіб.

Пріоритетним напрямом медійного дискурсу стало висвітлення ударів по енергетичній інфраструктурі та підриву Каховської ГЕС, що в ефірах

марафону подавалося як «екоцид» та «техногенний тероризм». Образ ворога набув рис технологічного вбивці, який використовує холод і відсутність води як зброю проти цивільного населення. У сюжетах марафону почали домінувати аналітичні розбори: замість емоційних репортажів глядачеві пропонували графіки польотів ракет, аналіз схем постачання іранських БПЛА та розслідування щодо того, які саме російські конструкторські бюро розробляють польотні завдання для ударів по житлових будинках. Це сприяло трансформації сприйняття противника в українському суспільстві: від «стихійного лиха» до конкретного юридичного суб'єкта, що підлягає суду в Гаазі.

Особливе місце на цьому етапі посіла тема депортації українських дітей та знищення культурної спадщини. Марафон «Єдині новини» почав системно залучати до ефірів правозахисників та міжнародних юристів, інтегруючи внутрішньоукраїнський дискурс у контекст міжнародного права. Ворог тепер описується через призму ордерів Міжнародного кримінального суду (МКС), а російське політичне керівництво як міжнародні злочинці у розшуку. Такий підхід легітимізував відмову від переговорного процесу в очах суспільства, оскільки медіаобраз противника став нерозривно пов'язаним із неможливістю діалогу з «кримінальними злочинцями».

Завершальним елементом трансформації образу на третьому етапі став аналіз внутрішньої трансформації самої Росії. В ефірах марафону з'явилося більше сюжетів про мілітаризацію російської освіти, пропаганду в школах на окупованих територіях та формування «культу смерті». Це дозволило змістити фокус із особистості окремого солдата на системність російського суспільного устрою, який генерує агресію. Сучасний етап висвітлення образу ворога в телемарафоні виконує функцію стратегічної комунікації: він готує аудиторію до тривалого протистояння, де перемога визначається не лише звільненням територій, а й неминучістю юридичного та економічного покарання для інституційної машини агресора.

Підсумовуючи, еволюція образу ворога в телемарафоні «Єдині новини» відображає процес адаптації національного інформаційного простору до тривалої війни високої інтенсивності. Медіаобраз агресора трансформувався з об'єкта зневаги на суб'єкт міжнародного кримінального права, що дозволило не лише консолідувати внутрішній спротив, а й сформувати чіткий запит на справедливість, де фінальною точкою є не просто припинення вогню, а неминуча юридична та історична відповідальність держави-агресора.

Використана література:

1. Моніторинг телемарафону «Єдині новини» : вебсайт. Детектор медіа. URL: <https://detector.media/tag/monitoryng-telemarafonu-iedyni-novyny/> (дата звернення: 26.03.2026).
2. ТСН онлайн. Телемарафон «Єдині новини» онлайн. 1+1 онлайн. Новини України [Електронний ресурс]. ТСН : YouTube-канал. Електрон. відеодані. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=WY8sDvZdWEA> (дата звернення: 01.04.2026). Назва з екрана.